

- си, право. – 2006 – № 8 С. 3-6.
7. Загладина С.М. Проблемы рационального природопользования в мировой экономике. – М., „Знание”, 1978, 67 с.
 8. История экономики: Учебник/ Под общ. ред. О.Д. Кузнецовой, И.Н. Шапкина. – 2-е изд., испр. и доп. – М. ИНФРА-М, 2006. – 416 с.
 9. Максимів Л. Тенденції розвитку екологічно орієнтованого бухгалтерського обліку // Бухгалтерський облік і аудит. – 2005. – № 5. – С. 18-23.
 10. Максимів Л.І. Механізм формування системи екологічного аудиту в Україні. // Регіональна економіка – 2004 – № 2. С. 174-181.
 11. Максимів Л.І. Проблеми та перспективи розвитку підприємств України у контексті вимог охорони навколишнього середовища. // Зб. наук праць КНУ ім. Т. Шевченка «Теоретичні та прикладні питання економіки» (За заг. редакцією д.е.н., проф. Шегди А.В.). – К.: ТОВ Кадри, 2002. –С. 299.
 12. Малюга Н.М. Бухгалтерський облік в Україні: теорія й методологія, перспективи розвитку: Монографія. – Житомир: ЖДТУ, 2006. – 548 с.
 13. Методика планирования эксперимента и обоснование научного метода. // Фундаментальные исследования и технический прогресс. – Новосибирск: Наука, 1985.
 14. Олейников Ю.В. Экологические альтернативы НТР – Монография. – М.: Наука – 1978.
 15. Паламарчук В., Коренюк П. Становлення екологічного підприємництва в Україні // Економіка. Фінанси. Право. – 2002. – № 6. – С. 29-32.
 16. Семенов В.Ф., Михайлюк О.Л., Галушкіна Т.П. та ін. Екологічний менеджмент: навчальний посібник. – Київ, Центр навчальної літератури, 2004. – 516 с.
 17. Сохнич А., Сохнич В. Економічні аспекти розвитку глобальної екології // Науковий світ. – 2005. – № 4. С. 14-15.
 18. Шевчук В.Я. Національна екологічна політика України за 10 років незалежності. // Екологія і ресурси: Зб. праць Укр. ін-ту дослідж. навколиш. середовища і ресурсів. - К.: АВС, 2001 -С. 7-18.
 19. Шевчук В.Я., Саталкін Ю.М., Білявський Г.О. Екологічне управління. Підр. для студ. еколог. спец. вищ. навч. зал. – К: «Либідь», 2004 р.
 20. Эндрес А., Квернер И. Экономика природных ресурсов. – 2-е изд. – СПб., 2004. – С. 89-109.

Рибалко С.В.

ОСОБЛИВОСТІ ВПЛИВУ ЕФЕКТИВНОГО ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ РЕСУРСІВ НА ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ РЕГІОНУ (на прикладі Херсонської області)

Вступ. У нинішніх умовах однією з основних проблем при здійсненні підприємницької діяльності сільськогосподарськими підприємствами є удосконалення їх ресурсного забезпечення, головною складовою якого є земля.

Земельні ресурси – основне національне багатство нашої країни, важлива умова життя і діяльності суспільства. Вони є основою розвитку сільського виробництва, базою для розміщення і функціонування усіх галузей народного господарства.

Проблемам ефективного використання земельних ресурсів присвячено немало робіт як в Україні, так і в інших країнах. Найбільш вагомими є дослідження, представлені в працях багатьох українських учених, зокрема С.Азізов, С.Дусановський, О.Єрмаков, В.Лукаш, М.Малік, Л.Мармуль, В.Мацібора, В.Месель-Веселяк, П.Саблук, І.Топіха, І.Червен, Г.Черевко та інші. Проте проблеми взаємозв'язку ефективного використання земельних ресурсів та вплив цього процесу на підвищення конкурентоспроможності регіону вивчені недостатньо.

Вклад основного матеріалу. Земельні угіддя мають різне відношення до сільськогосподарського виробництва. Безпосередньо беруть участь у ньому лише сільськогосподарські угіддя (рілля, перелоги, багаторічні насадження, сіножаті й пасовища). Найбільш інтенсивно використовуються рілля і площа під багаторічними насадженнями і менш інтенсивно – природні сіножаті й пасовища. Визначимо питому вагу Херсонської області серед регіонів Степової зони (табл.1).

Як бачимо, протягом досліджуваного періоду Херсонська область займає п'яту позицію серед регіонів Степової зони України. Питома вага площі сільськогосподарських угідь у володінні та користуванні усіх категорій господарств коливається від 4,7 % до 4,8%. Отже, в досліджуваному регіоні зосереджено значний земельно-ресурсний потенціал. Загальний земельний фонд області становить 2846,1 тис. га. Він характеризується значною часткою сільськогосподарських угідь - 1748,5 тис. га, що складає 3,3 % від загальної земельної площі України.

Сільськогосподарські угіддя Херсонської області складають великий земельний потенціал для розвитку агропромислового комплексу, у складі яких найбільшу цінність має рілля, тому що з підвищенням її частки підвищується якість і ефективність використання земельних ресурсів. Питома вага площі ріллі у володінні та користуванні усіх категорій господарств становить 5,4%.

Таблиця 1. Питома вага площі сільськогосподарських угідь у володінні та користуванні усіх категорій господарств Степової зони України та рейтинг за ними

Назва областей	2003 р.		2004 р.		2005 р.		2006 р.		Сумарний	Підеумковий
	%	рейтинг	%	рейтинг	%	рейтинг	%	рейтинг		
Дніпропетровська	6,0	2	6,1	2	6,1	2	6,1	2	8	2
Донецька	5,0	4	4,6	6	4,5	6	4,5	6	22	7
Запорізька	5,7	3	5,8	3	5,8	3	5,8	3	12	3
Кіровоградська	4,8	5	4,8	4	4,8	4	4,8	5	18	4
Луганська	4,7	6	4,7	5	4,7	5	4,9	4	20	6
Миколаївська	4,7	6	4,8	4	4,8	4	4,9	4	18	4
Одеська	6,2	1	6,2	1	6,2	1	6,3	1	4	1
Херсонська	4,7	6	4,8	4	4,8	4	4,8	5	19	5

Склад і структуру сільськогосподарських угідь аграрних підприємств Херсонської області представлено в табл. 2. Важливо підкреслити, що в області занадто висока питома вага ріллі, яка обумовлена надзвичайно великою розораністю сільськогосподарських угідь. Цей показник потенційно може і повинен бути зниженим за рахунок вилучення низькопродуктивної та еродованої ріллі. В той же час значна кількість низькопродуктивних сінокосів і пасовищ потенційно можуть бути засаджені лісами або заводнені з метою поліпшення протиерозійного захисту землі.

Таблиця 2. Розмір та структура сільськогосподарських угідь у користуванні аграрних підприємств по районах та містах Херсонської області (на 01.01.2007 р.), тис. га.

Назва району	Всього сільськогосподарських угідь		у тому числі							
			рілля		багаторічні насадження		сіножаті		пасовища	
	тис. га	%	тис. га	%	тис. га	%	тис. га	%	тис. га	%
Бериславський	39,0	5,8	37,5	96,2	1,4	3,6	-	-	0,1	0,2
Білозерський	41,1	6,1	38,8	94,4	1,8	4,3	0,1	0,2	0,4	1,1
Великолепетиський	31,0	4,6	30,2	97,4	0,1	0,3	-	-	0,7	2,3
Великоолександрівський	55,5	8,2	52,9	95,3	0,2	0,4	0,1	0,2	2,3	4,1
Верхньорогачицький	19,6	2,9	18,4	93,9	0,1	1,0	0,1	1,0	1,0	4,1
Високопільський	18,1	2,7	17,9	99,9	-	-	-	-	0,2	0,1
Генічеський	46,4	6,9	45,7	98,5	0,1	0,2	-	-	0,6	1,3
Голопристанський	26,8	4,0	24,8	92,5	0,5	3,7	0,1	0,4	1,4	3,4
Горностаївський	22,7	3,4	22,4	98,7	-	-	-	-	0,3	1,3
Іванівський	25,6	3,8	25,4	99,2	0,1	0,4	-	-	0,1	0,4
Каланчацький	20,6	3,1	20,3	98,5	0,1	0,5	-	-	0,2	1,0
Каховський	68,2	10,1	66,6	97,7	0,4	0,6	-	-	1,2	1,7
Нижньосірогоський	53,4	7,9	53,4	100	-	-	-	-	-	-
Нововоронцовський	40,0	5,9	39,8	99,5	0,1	0,25	-	-	0,1	0,25
Новотроїцький	62,8	9,3	56,7	90,3	-	-	0,1	0,2	6,0	9,5
Скадовський	15,8	2,3	13,7	86,7	0,1	0,2	-	-	2,0	13,1
Цюрупинський	20,8	3,2	16,6	79,8	1,9	9,1	-	-	2,3	11,1
Чаплинський	51,8	7,8	49,3	95,2	-	-	0,9	1,7	1,6	3,1
м. Нова Каховка	5,5	0,7	3,3	60,0	2,2	40,0	-	-	-	-
м. Херсон	8,4	1,3	7,1	84,5	1,1	13,1	-	-	0,2	2,4
Усього по області	673,1	100	640,8	95,2	10,3	1,5	1,4	0,2	20,7	3,1

В цілому з ростом інтенсифікації сільськогосподарського виробництва регіону недоліки в плануванні використання земель стали виразно проявлятися через деградацію (1706,3 тис. га сільськогосподарських земель), посилення ерозії (366,4 тис. га), засолення (260,4 тис. га) та інші негативні явища. Здійснення проєктів землевпорядкування, в яких було відсутнє екологічне обґрунтування доцільності використання різних ділянок земель в господарствах, є неефективним. Необхідність більш глибокого соціально-економічного обґрунтування землевпорядних завдань сьогодні очевидна.

Аналіз екологічного стану навколишнього середовища Херсонської області свідчить, що в області, яка має найбільшу в Україні площу поливних земель - 425,8 тис. га, зрошення стає одним з найбільш суттєвих негативних факторів антропогенного впливу: підвищується рівень і мінералізація підґрунтових вод, збільшується засоленість, солонцюватість і осолодіння ґрунту. Так, різного ступеня солонцюватості складають ґрунти на площі сільськогосподарських угідь – 786,6 тис. га або 40% від їх загальної площі. Із загальної площі сільськогосподарських угідь 140,3 тис. га (7,1%) займають перезволожені ґрунти і 1,1 тис. га (0,1%) - заболочені.

Важливим в аналізі використання земельного фонду є вивчення прийнятої в господарстві структури посівних площ, яка багато в чому залежить від виробничого напрямку господарства.

**ОСОБЛИВОСТІ ВПЛИВУ ЕФЕКТИВНОГО ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ РЕСУРСІВ НА ПІДВИЩЕННЯ
КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ РЕГІОНУ (на прикладі Херсонської області)**

Розмір посівної площі у досліджуваному регіоні значно нижчий в порівнянні з іншими областями. Найбільшу питому вагу у структурі посівних площ протягом досліджуваного періоду займають зернові та зернобобові культури, на другому місці - технічні культури, відповідно на третьому і четвертому місці картопля, овоче-баштанні й кормові культури.

У процесі аналізу структури, стану та використання земельних ресурсів визначають такі показники:

- структуру земельних угідь (процентне відношення видів угідь у загальній земельній площі);
- коефіцієнт освоєння землі під сільськогосподарське виробництво (відношення площі сільськогосподарських угідь до загальної площі землі);
- коефіцієнт розораності сільськогосподарських угідь (відношення площі землі в обробітку (сума ріллі і багаторічні насаджень) до сільськогосподарських угідь);
- коефіцієнт використання ріллі (відношення площі, зайнятої під сільськогосподарськими культурами, до загальної площі ріллі).

Вони також визначають рівень інтенсивності використання земельних ресурсів.

Аграрні підприємства Херсонської області намагаються підвищити економічну ефективність використання земельних ресурсів за допомогою раціонального використання трудових ресурсів, внесення добрив, застосуванням сівозмін, науково обґрунтованого землеробства, впровадження нових форм землекористування.

На основі проведених досліджень нами були виявлені основні проблеми використання земельних ресурсів:

- деградація земель внаслідок водної та вітрової ерозії, вторинного засолення та осолонцювання;
- зменшення продуктивності сільськогосподарських угідь, значна їх розораність;
- підтоплення земель і населених пунктів, особливо в південних районах;
- наявність берегоерозійних процесів Каховського водосховища, р. Дніпро, Чорного та Азовського морів;
- забруднення водойм стічними водами з недосконалих, а в ряді випадків аварійних, очисних споруд населених пунктів;
- скорочення площ лісових насаджень;
- забруднення земель твердими побутовими та токсичними відходами;
- погіршення якості питної води;
- забруднення підземних вод нафтопродуктами та наявністю полігону ТПВ (м. Херсон).

Слід зазначити, що ці чинники негативно впливають на конкурентоспроможність регіону.

Для оцінки конкурентоспроможності аграрних підприємств Херсонської області нами проведено SWOT-аналіз (табл. 3).

Таблиця 3. SWOT-аналіз конкурентної позиції аграрних підприємств Херсонської області

Сильні сторони	Слабкі сторони
сприятливе природне середовище та географічне розташування	відсутність чіткої стратегії розвитку
добра забезпеченість трудовими ресурсами	застарілість засобів виробництва устаткування
приватна форма власності	не стійкий фінансовий стан
використання оренди землі та майна	недосконала управлінська структура
уміння підприємців-аграріїв орієнтуватися на ринку	нерозвиненість збутової мережі
кооперація та інтеграція	незадовільна організація маркетингової діяльності
орієнтація на виробництво екологічної продукції	недостатній рівень якості товару і їх висока собівартість
	нестача кваліфікованих працівників
	відсутність інноваційних процесів
	недостатня мотивація праці
	недосконале інформаційне забезпечення
	проблеми використання земельних ресурсів

Як бачимо, підприємницькі сільськогосподарські структури є поки що неконкурентними.

Висновки. В області занадто висока питома вага ріллі, яка обумовлена надзвичайно великою розораністю сільськогосподарських угідь. Цей показник потенційно може і повинен бути зниженим за рахунок вилучення низькопродуктивної та еродованої ріллі. В той же час, значна кількість низькопродуктивних сінокосів і пасовищ потенційно можуть бути засаджені лісами або заводнені з метою поліпшення протиерозійного захисту землі.

Підприємницькі сільськогосподарські структури є поки що неконкурентними. На це впливає ряд зовнішніх факторів, які не є контрольованими підприємствами. Однак серед слабких сторін конкурентоспроможності аграрних формувань є проблеми використання земельних ресурсів.